

Qəsri fəth et

Fikirləşməsəniz, uduzacaqsınız!

Fəslin mövzusu	Dünya və insan təhlükəsizliyi
Çətinlik dərəcəsi	II səviyyə
Yaş həddi	8-13 yaş
Tələb olunan vaxt	120 dəqiqə
İştirakçı sayı	16-30 uşaq, bunlardan 2-3 aparıcı
Fəaliyyətin növü	Fəal macəralı oyun, təcrübə əsasında öyrənmə
Xülasə	Uşaqlar müxtəlif qrupları təmsil edirlər: bu oyunda qalib gəlmək üçün onlar işlərini təşkil etməlidirlər. Bununla yanaşı onlar həm də oyunda yaranan münaqişənin müxtəlif aspektləri haqqında fikirləşir, münaqişənin arxasında duran səbəb və mexanizmləri müzakirə edirlər.
Vəzifələr	<ul style="list-style-type: none">• Münaqişənin müxtəlif tərəflərinə biganə qalmamaq hissinin inkişaf etdirilməsi• Bir-biri ilə əməkdaşlıq etmək• Münaqişənin emosional tərəfini dərk etmək• Strateji düşünmə və planlaşdırma qabiliyyətini inkişaf etdirmək
Hazırlıq	<ul style="list-style-type: none">• Oyun açıq havada keçirilirsə, ərazi ilə ətraflı tanış olun və oyun keçiriləcək sahəni təyin edin. Təhlükə yarada bilən sahələri müəyyənləşdirin və bu haqda qrup liderlərinə və uşaqlara məlumat verin.• Düşündüyünüz fəaliyyət planını hazırlayın və hər birini müxtəlif rəngdə olan kağızlarda qeyd edin. Hər bir rəngli

Materiallar

kağızı 10 hissəyə bölün və hər planı ayrıca zərflərə yerləşdirin.

- Uşaqların oynaması və gizlənməsi üçün böyük sahə.
- Müxtəlif rəngli kağızlarda yazılan və hər biri 10 hissəyə bölünən altı düşünülmüş “fəaliyyət planı”.
- 3 müxtəlif qrup üçün üç fərqləndirici işarə (məsələn rəng, üzdə boya və ya əlvan lentlər).
- Oyundan sonra içmək üçün müxtəlif meyvə şirələri

Təlimat

1. Mərkəzində qəsir yerləşən və Al qırmızı partiya tərəfindən idarə olunan gözəl bir şəhərin olduğunu izah edin. Lakin bununla yanaşı bir-biri ilə mübarizə aparan və qəsirə hücum edib, hakimiyyəti ələ almaq istəyən 2 partiya da var - cənubda yerləşən Göy və şimalda yerləşən Narıncı partiyalar.
2. Uşaqları 3 qrupa bölün: 50% - Al qırmızı partiya, 25% - Göy partiya və 25%- Narıncı partiya. Oyun meydançasının sərhədləri haqqında uşaqlara məlumat verin. Göy və Narıncı partiyaların hərəsinə üç “fəaliyyət planı” təqdim edin.
3. Oyunun gedişatını və mahiyyətini dəqiqliyi ilə uşaqlara başa salın ki, onlar anlasınlar:
 - a. Heç kəs oyun meydançasından kənara çıxmamalıdır;
 - b. Hər bir qrup oyun meydançası daxilində bir düşərgə yaratmalıdır; qrup üzvlərinə öz düşərgəsindən digər düşərgəyə keçməyə qadağa qoyulur. Al qırmızı partiya tərəfindən müdafiə edilən şəhər ərazinin mərkəzində yerləşdirilməlidir. Göy partiyasının düşərgəsi mərkəzdən bir tərəfdə, Narıncı partiyasının düşərgəsi digər tərəfdə yerləşdirilir.
 - c. Sarayı qarət etmək üçün hərəkətə keçən iki partiya çalışıb öz “fəaliyyət planları”nı bir-biri ilə dəyişməlidirlər. Hər bir partiyanın müxtəlif rəngli kağızlarda yazılmış və 10 hissəyə bölünmüş üç “fəaliyyət planı” vardır. Planı dəyişərkən, nəzərə almaq lazımdır ki, eyni vaxtda bir qrup üzvü ancaq bir rəngli kağız kəsiyini digər düşərgəyə keçirə bilər. Göy rəngli partiya üzvlərinə Narıncı partiya üvlərinin kağızlarını aparmaq qadağan edilir və əksinə. Kağız

kəsiklərini dəyişməyə yalnız Göy və ya Narıncı partiya əlaqələndiriciləri digər düşərgəyə çatdıqdan sonra icazə verilir.

- d. Qəsri müdafiə etmək üçün Al qırmızı partiya üzvləri Göy və Narıncı partiyaların “fəaliyyət planları”nın dəyişməsi məqsədi ilə düşərgələrə çatdırılan kağız kəsiklərinin ötürülməsinə mane olmalıdırlar. Bu əməliyyat “düşməni” tutub, planın hissəsinin, yəni kağız kəsiklərinin ondan alınması ilə həyata keçir. “Tutmaq” çiyin və ya ələ toxunmaq prosesi ilə baş verir.
- e. Göy və ya Narıncı partiyanın oyunçusunun tutulan zaman iki çıxış yolu olur: 1) plan hissəsini Al qırmızı partiya üzvlərinə verərək azad olmaq və yenə oyuna qoşulmaq; 2) plan hissəsini verməkdən imtina edərək, Al qırmızılardan yerləşdiyi şəhərdə oyunun axırınadək “əsir” olmaq. “Əsir” ona düşən plan hissəsini Al qırmızılara verdikdə, azad oluna bilər. Göy və Narıncı partiyalar bir-birinə köməklik edə bilər.
- f. Plan hissələri elə keçirilməlidir ki, hamı bunu görə bilsin.
- g. İki və ya üç aparıcı oyunda iştirak etməyərək, ancaq oyunda qaydalara riayət edilməsinə nəzarət edəcəklər.
- h. Göy və ya Narıncı partiya planın 10 hissəsini tam topladıqdan sonra, Al qırmızılardan kağız kəsiklərini alır və qalib hesab olunur. Əgər Al qırmızılar Göy və ya Narıncı qruplardan birinin planının 10 hissəsini ala bilsə, o qrup uduzaraq oyundan çıxacaq. Oyunda qalan partiya, planın tam 10 hissəsini oyundan çıxmış partiyanın qərargahına çatdıra bilsə, bu zaman oyundan çıxan partiya ilə birlikdə qalib ola bilər.
- i. Bir partiya qalib gəldikdə oyun bitir. Aparıcılar tərəfindən oyuna ayrılan vaxt bitdikdə də oyun bitmiş sayılır.

Təhlil və qiymətləndirmə

1. Aşağıdakı sualları verərək oyunu təhlil edin:
 - a. Özünüzü necə hiss edirsiniz?
 - b. Sizin “fəaliyyət planı” qonşu düşərgəyə çatdı mı?
 - c. Siz planı tam toplaya bildiniz mi? Sizin hansı strategiyanız var idi? Siz qərarları necə qəbul edirdiniz?
 - d. Oyunda hamı iştirak edirdimi? Sizin tapşırıqlarınız müxtəlif idimi?
 - e. Digər iki partiya haqqında nə düşünürsünüz?
 - f. Göy və Narıncı partiyalar birləşdilər ya bir-biri ilə mübarizə apardılar? Onların münasibəti oyunun nəticəsinə nə kimi təsir etdi?

- g. Göy və ya Narıncı partiyalar Al qırmızı partiyaya qarşı mübarizə aparırdılar ya əksinə? Nəyə görə? Münaqişənin səbəbi nə idi?
- h. Yaranan situasiya real idimi?
- i. Real həyatda belə situasiya ilə rastlaşmışsınız mı? Real həyatda belə münaqişələrin yaranmasına səbəb nə olur?
- j. Siz necə düşünürsünüz, yaranmış situasiyanı dəyişdirmək olardı mı? Belə münaqişələrin qarşısını necə almaq olar?
- k. Siz öz həyatınızda hər hansı bir münaqişə ilə rastlaşmışsınız mı? Münaqişəni həll etmək üçün siz nə edirsiniz? Belə situasiyaları dəyişmək üçün nə etmək olardı?
- l. Münaqişələr necə yaranır? Münaqişələrdən qaçmaq, onları həll etmək, idarə etmək və ya sülhü qorumaq üçün biz nə edə bilərik (müzakirə olunan problemlərlə bağlı) ?

2. Oyunu insan hüquqları ilə əlaqələndirərək aşağıdakı sualları verin:

- a. İnsanlar arasında baş verən münaqişə nəticəsində insanın hansı hüquqları pozula bilər? Silahlı münaqişə zamanı insanların hansı hüquqları pozula bilər?
- b. Münaqişədə müxtəlif tərəflərin hüquqlarının pozulması onlara necə təsir edə bilər? Bu onların gələcəyində necə əks oluna bilər?
- c. Münaqişə uşaqlara necə təsir göstərir? Onların gələcəyinə bu nə kimi təsir göstərə bilər?
- d. Belə münaqişələrin və insan hüquqlarının pozulmasının qarşısını almaq üçün nə etmək olar?
- e. Necə düşünürsünüz: bütün münaqişələri həll etmək mümkündür mü? "Xeyr" cavabı olduqda, onda münaqişələri necə idarə etmək olardı?

Davam etmək üçün təkliflər

- Müasir zamanda dünyada və ya regionda, cəmiyyət və ya qrupunuzda baş verən bəzi münaqişələrə daha dərindən diqqət yetirin. Münaqişənin əsasını anlamağa çalışın və situasiyanı təhlil edin.

Fəaliyyət üçün təkliflər

- Əgər siz dünyada baş verən silahlı münaqişə haqqında müzakirə aparmırsınızsa, sülh tərəfdarı kimi bir toplantı keçirin və belə bir toplantıya qoşulun və ya sülh tərəfdarı olan təşkilatlara baş çəkin.

- Uşaqlarla müzakirə edin: onlar öz aralarındakı münaqişəni necə həll edirlər? Onlara kömək edin ki, münaqişəni həll etmək üçün əsas qaydalar məcmusu hazırlasınlar. Bu qaydalar insan hüquqları standartlarını (fiziki zorakılıqsız, təhqirsiz, hər kəsin şəxsi rəy və özünüifadə hüququ, iştirak hüququ və s.) əks etdirməlidir.

Aparıcılara məsləhətlər

- Aparılan oyunda heç kim dava-dalaş salmamalıdır. Nisbətən zəif fiziki inkişafı olan uşaqlar öz düzgün strategiyası, qərar qəbul etmə sürəti və əməkdaşlığı nəticəsində gücünə və aqressiyasına arxalanan uşaqlardan daha çox uğur qazana bilər.
- Yaşlı aparıcı və ya köməkçiləri hazırlaşdırın. Onlar oyun qaydalarını, oyun meydançasının sərhədlərini və təhlükəli yerlərini bilməlidirlər.
- Fəaliyyət planının hissələrinin itməməsi üçün strategiyanın əhəmiyyətini Göy və Narıncı partiyalara izah edin, əks halda planı tam yığmaq mümkün olmadığını nəzərlərinə çatdırın.
- Oyun zamanı “qonşu” partiyanın nümayəndəsini tutmaq üçün sadəcə ona toxunmaq lazım olduğunu izah edin. Müxtəlif əqli və fiziki imkanları olan uşaqların adaptasiyası üçün aşağıdakı məsləhətlərə diqqət yetirin.
- Oyunun davamı qrupdan asılıdır. Oyunun nəzərdə tutulan vaxtdan az və ya daha çox vaxt aparacağına hazır olun.
- Növbəti müzakirədə uşaqların gündəlik həyatında rastlaşdığı münaqişə ilə silahlı münaqişə arasındakı fərqə diqqət yetirin. Mövzuların ikisi də çox vacibdir, lakin müxtəlif yanaşmalar tələb edir.

Adaptasiyalar

- Əgər bir qrup və ya bir uşaq digərlərindən daha zəifdirsə, strategiyanın müxtəlif variantlarının olduğunu onlara xatırladın (məsələn, planın neçə hissəsinin digər düşərgəyə çatdığını təsdiqləyin, sizin partiya üzvlərinizin xilasını üçün bir neçə plan hissəsinin itirilməsi ilə risk edin, bütün plan hissələrini oyunun əvvəlində göndərməyin, bəzi hissələri oyunun ritmini tutandan sonra ötürün).
- Digər partiyanın nümayəndəsini sadəcə “tutmaq” yerinə, Al qırmızı partiya üzvü Göy və ya Narıncı partiya nümayəndəsinə “toxunduqdan” sonra ona bir sınaq təklif edin (məsələn, onlar görüşdüyü zaman onlara “daş, qayçı və kağız” oyununu oynamağı təklif edin; əgər Al

qırmızı partiya nümayəndəsi udsa, Göy və ya Narıncı partiya nümayəndəsi ona plan kəsiyi olan kağız hissəsini verir; əgər Göy və ya Narıncı partiya qalib gəlsə, onda onlar azad qalırlar). Bu variasiya oyunda müxtəlif yaşda və ya fiziki halda olan uşaqların iştirak etdiyi zaman məqsədəuyğundur. Bu zaman oyunda iştirak edən bütün uşaqlar bərabər şansa malik olur.